

ISMERTETŐK

DR. KÓRÓDI JÓZSEF – DR. KOROMPAI ATTILA

Területi atlaszok Magyarországról mindenkinek



Vida Judit (szerk.): *Magyarország társadalmi atlasza*. KSH, Budapest, 2012,

<http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/pdf/tarsatlasz.pdf>

Vida Judit (szerk.): *A mezőgazdaság területi jellemzői 2010*. KSH, Budapest, 2012,

<http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/regiok/mezoter10.pdf>

A KSH Tájékoztatási főosztályának munkatársai két, széles körű figyelmet érdemlő kiadványt jelentettek meg 2012 végén – az egyiket *Magyarország társadalmi atlasza*, a másikat – a régiós főosztályok munkatársaival együttműködve – *A mezőgazdaság területi jellemzői, 2010* címmel. Haszonnal forgathatják a köteteket mind a tudományos kutatással foglalkozók, mind a tervezési tevékenységet végzők, mind pedig a hazai társadalmi, gazdasági folyamatok alakulására befolyással lévő döntéshozók, az azokról tájékoztatni kívánók (például újságírók), valamint a társadalmi, gazdasági, politológiai tanulmányokat folytató egyetemi hallgatók.

Mindkét kiadvány területi dimenziója a megyei szintre koncentrál. Más területi kategóriák (főleg a régiók és a települések) csak alkalmanként jelennek meg, bár a regionális szint nagyobb hangsúlyt kap a mezőgazdaság területi egyenlőtlenségeit tárgyaló kötetben.

A *Magyarország társadalmi atlasza* mintegy pillanatfelvétalként jeleníti meg a hazai területi egyenlőtlenségek különböző dimenzióit a 2010. évi statisztikai adatok tükrében. A KSH által rendszeresen gyűjtött adatok mellett a munka olyan adatgyűjtések eredményeire is épít, amelyeket a KSH nem gyűjt rendszeresen, de az adott téma szempontjából fontos információt jelentenek. Mivel a kiadvány statisztikai elemzés, külön statisztikai adattáblákat nem tartalmaz. Kiemelésre érdemes azonban, hogy az állapotok jellemzésére felhasznált számos mutató és ábra alkalmas arra, hogy annak alapján következtetni lehet egyfelől a múltbeli sajátosságokra, amiket megerősítenek egyes esetekben idősoros vagy

korábbi időpontra vonatkozó adatok is, másfelől bizonyos jövőbeli lehetséges állapotokra. Ennek klasszikus példája a népesség változását bemutató korfa, ami egymásra vetítve tartalmazza a népesség nemek és korcsoportok szerinti eloszlását 2001-ben és 2010-ben.

A megyei szint kiemelését a társadalmi atlasz esetében aktuálissá teszi a megyék területfejlesztésben játszott szerepének megerősítése. Az atlasz támpontot kínál a megyék országos szintű pozicionálására számos témakörben, konkrét mutatószámokkal megalkotva. Olyan témák esetén, amelyeknél a megyén belüli különbségek nagysága ezt indokolja (például az egészségügyi és a szociális ellátás), részletesebb, kistérségi és település-szintű vizsgálatok eredményei is megjelennek. Más oldalról a regionális szint elsősorban ott szerepel, ahol a megbízhatóság szempontjainak érvényesítése – különösen a reprezentatív mintavételen alapuló adatgyűjtések eredményei (például háztartások fogyasztása és magatartása) –, vagy az Európai Unió regionális politikájához szükséges értékelés és összehasonlítás ezt indokolja.

Atlaszról lévén szó természetesnek tűnhet, mégis külön említést érdemel a nagyszámú grafikon és térkép, amelyek nem pusztán illusztrációk, hanem a megértést szemléletesen segítő ábrák, tartalmilag az adott méretek keretében lehetséges (a kötet A4-es formátumban jelent meg) részletességgel, lehetőség szerint jól elkülöníthető színezéssel.

A népességgel foglalkozó fejezet rámutat a népességszám csökkenésének területi különbségeire, kiemelve az öregedés, a születések és a termékenység, a házasságkötések, az urbanizáció, valamint a halandóság területi sajátosságaival összefüggő demográfiai folyamatokat és azok összetevőit.

Az oktatás különböző szintjeinek feladatellátási helyeit ábrázoló térképek feltüntetik a 2001–2010 között megszűnt, létesült és működő intézményeket, illetve az ilyen intézménnyel nem rendelkező településeket. Ezen túlmenően számos térkép mutatja be a releváns fajlagos mutatók területi differenciáit. Az értékelésben hangsúlyt kap a kapacitáskihasználás értékelése és a hátrányos helyzetűek ellátása.

A munkaerőpiac mutatóinak és területi különbségeinek alakulásában tükröződik a gazdasági válság hatása. A területi szerkezetben ugyan jelentős eltolódások nem következtek be, az elemzés azonban kiemeli az egyes indikátorok kritikusnak tekinthető értékeit.

A háztartások jövedelmével, fogyasztásával és az életkörülményekkel foglalkozó fejezet elemzi a jövedelmek összetételének területi és időbeli változását, amelynek részeként kiemelik a szűkös megélhetéshez szükséges minimális egy főre jutó havi jövedelemre vonatkozó lakossági becsléseket. A kiadások szerkezetének területi különbségeit – az adatfelvétel sajátosságaiból adódóan – az egyes régiók szintjén mutatja be a kötet.

A lakásállomány változásának területi különbségei szemléletesen követik a gazdasági mutatók differenciáit. Az elemzés kitér a lakáspiac alakulására és területi különbségeire is.

Az életkilátásokkal, egészségi állapottal foglalkozó fejezet nemenként közli a születéskor várható élettartam területi különbségeit, és részletesen elemzi a halálokok, valamint a gyakoribb megbetegedések korévenkénti differenciáit. Külön ismerteti az európai lakossági egészségfelmérés 2009. évi fontosabb eredményeit.

Az egészségügyi ellátórendszer bemutatása külön fejezetet kap. Az elemzés település-szintű adatokon keresztül is jellemzi a területi ellátás helyzetét, itt a betegforgalomnak a kapacitásokkal való összevetése, valamint a kiadások szerkezetének vizsgálata is szerepel.

A szociális védőhálóval foglalkozó fejezet a legterjedelmesebb. Részletesen bemutatja a nyugdíjasok különböző kategóriáinak területi elhelyezkedésétől az átlagos nyugdíjak differenciájáig a nyugellátás sajátosságait. A biztosítási jogviszonyhoz kötött családtá-

mogatási formák területi eloszlása mellett jelentős teret kap az önkormányzati segélyezés keretében nyújtott különféle támogatások területi jellemzőinek bemutatása. Ezek az elemzések egyértelműen kimutatják a hátrányos helyzetű térségek preferálását. Figyelemre érdemes az intézményi struktúra területi különbségeinek vizsgálata, ami a bölcsődei ellátástól a szociális elhelyezést különböző formákban biztosító intézményekig foglalja össze a kiemelt mutatókat.

A társadalmi problémákkal foglalkozó fejezet két témakör területi eloszlásának elemzését tartalmazza: a bűnözését és az öngyilkosságokét. Míg a bűnözés kapcsán típusonként változó súlypontú térségek mutathatók ki, az öngyilkosságok esetében megjelenik az országon belüli – más jelenségeknél is tapasztalható – északkelet–délnyugati lejtő.

A társadalmi atlasz módszertani fejezettel, a fogalmak definícióival zárul.

A mezőgazdaság területi jellemzői, 2010 című kötet a 2010. évi általános mezőgazdasági összeírás (ÁMÖ) adataira épülő elemzés, a gazdasági szervezetek és egyéni gazdaságok adatait felhasználva nyújt információkat az ország, a régiók és a megyék szintjén zajló mezőgazdasági folyamatokról. A kiadvány adattáblái és ábrái az elemzéshez kapcsolódó információk megerősítését, a megértést és szemléltetést szolgálják. A részletes adatok iránt érdeklődők figyelmét felhívja az internetről ingyenesen letölthető *Magyarország mezőgazdasága 2010 (általános mezőgazdasági összeírás)* című adatgyűjteményre.

Az elemzés amellett, hogy a 2010. évi állapotokat jellemzi, rámutat a változási irányokra is, főleg az ezredforduló utáni időszak alapján.

A hazai mezőgazdaságnak az EU-27-hez való pozicionálását követően a magyar gazdaságban játszott szerepét, annak fő változási irányait foglalja össze makroszinten. Ehhez az országos elemzéshez kapcsolódik a részletesebb elemzés, amelyben a mezőgazdaság területi jellemzőinek bemutatása elsősorban a megyei szintű szélső értékek kiemelésére épül. Vizsgálja a gazdaságok számában és összetételében, termelési típusonkénti megoszlásában, a gazdálkodás céljaiban, a nem mezőgazdasági tevékenységet is végző gazdaságok jellemzőiben, a munkaerő felhasználásban, a földhasználat különböző kategóriáiban, az agrotechnikai jellemzőkben tapasztalható ágazati és területi differenciákat. Külön bemutatja a különböző típusú egyéni gazdaságok standard termelési értékének alakulását.

A mezőgazdasági termelés szerkezetének elemzése négy témakört emel ki: a szántóföldi növénytermesztést, a zöldség-, gyümölcs- és szőlőtermesztést, az állattenyésztést, valamint a felvásárlás alakulását.

Ebben a makroszintű területi struktúrára is kiterő elemzésben az ábraanyag grafikonokból áll, amit az elemzés végén településszintű adatokat is tartalmazó térképmelléklet követ.

A kötet nagyobb terjedelmű részében a területi szerkezet és jellemzők elemzése a régiók szintjére épülő megyei csoportosításban történik. Valamennyi regionális blokk elemzi az adott régió mezőgazdaságának szervezeti kereteit a gazdaságok száma, összetétele, valamint a munkaerő felhasználás szempontjából. A földhasználat és agrotechnika elemzése a művelési ágak, a gazdálkodási forma és az agrotechnikai jellemzők körét fogja át. A termelés alakulásának vizsgálata kiter a szántóföldi növénytermesztésre, a gyümölcs- és szőlőtermesztésre, valamint az állattartás sajátosságaira.

Összességében mindkét kiadvány jelentős és értékes részét képezi a KSH munkatársai részéről rendszeresen megjelenő, a szakmai és a közérdeklődés számára nagy fontosságú kiadvány sorozatoknak.